

DUG‘LATLARNING ETNIK SHAKLLANISH JARAYONIDAGI YONDOSHUVLAR

BEKMURADOV Sandjar Tursunmamatovich

Toshkent amaliy fanlar universiteti,

Tarix kafedrası katta o‘qituvchisi

E-mail: stb.uz.com@gmail.com

MUXTOROVA Gulhayo Alisher qizi

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Tarix kafedrası talabasi

ERKINOV Suhrobbek Tuyg‘unboy o‘g‘li

Toshkent amaliy fanlar universiteti, Tarix kafedrası talabasi

ANNOTATSIYA

Dug‘latlarning etnik shakllanish jarayoni haqida manbalardagi ma‘lumotlarning ozligi bois dug‘lat amirligining nafaqat etnik shakllanish tarixi balki, XIV-XV asrlardagi ichtimoiy siyosiy tarixining yoritilishi ham tadqiqotchi olimlarning oldida turgan masalalardan biri hisoblanadi. Shu boisdan, ushbu maqolada Dug‘latlarning etnik tarixi haqidagi ba‘zi yondoshuvlar ko‘rib chiqildi.

***Kalit so‘zlar.** Dug‘lat, Dulu, Rashid ad-Din, Yettisuv, G‘arbiy turk xoqonligi, Chig‘atoy ulusi, Manglay Suba, Budanjar Duklan.*

АННОТАЦИЯ

Ввиду скудности сведений в источниках о процессе этнического формирования дуглатов, не только история этнического формирования дуглатских эмиров, но и социально-политическая история XIV-XV веков является одним из вопросов, стоящих перед исследователями. Поэтому в данной статье были рассмотрены некоторые подходы к этнической истории дуглатов.

***Ключевые слова:** Дуглат, Дулу, Рашид ад-Дин, йеттисув, Запдно Туркское ханство, Чигатайский улус, Манглай Суба, Буданжар Дуклан.*

ABSTRACT

Due to the paucity of information in the sources about the process of ethnic formation of Dughlats, not only the history of ethnic formation of Dughlat emirs, but also the social and political history of the XIV-XV centuries is one the issues facing researchers. Therefore, in this article, some arguments about the ethnic history of Dughlats were considered.

***Keywords:** Duglat, Dulu, Rashid ad-Din, Yettisuv, West Turkic Khanate, Chigatai Ulus, Budanjar Duklan.*

KIRISH

Dug'latlar XIII-XVI asrlarda Markaziy Osiyoda mavjud bo'lgan sulolalarning ijtimoiy, siyosiy tizimida o'z mavqeiga ega bo'lgan davlatdir. Shuning bilan birga Dug'lat etnonimining shakllanish jarayoni nafaqat chet el balki, mahalliy tadqiqotchilarimiz tomonidan ham munozaralidir. Mazkur etnonimning Dug'latlarning asli turkiy qabilalar negizida yoki mo'g'ul urug'lari asosida shakllangani haqida turli qarashlar mavjud. Shu boisdan dastlab Chig'atoy ulusi tarkibida, keyinchalik Temuriylar saltanatida o'z mavqelariga ega bo'lib kelgan dug'latlar asli qaysi xalqlardan kelib chiqqanligini aniqlash mazkur maqolaning bosh mavzusi etib belgilandi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Dug'lat¹ XIII asrlardan Chig'atoy ulusining sharqiy mintaqalarida yashovchi yetakchi urug' vakillaridan biri hisoblangan. Bu qabilaning etnik shakllanish jarayonlari haqida manbalar mavjud, ammo ulardagi ma'lumotlar juda qisqa. Shu boisdan, zamonaviy tadqiqotchilar tomonidan *Dug'latlar* asli turkiy yoki mo'g'ul bo'lgani haqida aniq xulosalar yo'q. *Dulu* va *dug'lat* urug'lari bir xalq negizida shakllanganmi degan munozarali g'oyalar ham mavjud. Dug'lat amirligi haqida ma'lumot beruvchi manbalardan Rashid ad-Din², Mirzo Muhammad Haydar³, Mirzo Ulug'bek⁴, Zahridin Muhammad Bobur⁵, Abulg'oz Bahodirxon⁶, va zamonaviy tadqiqotchilardan V.V.Bartold⁷, N.A.Aristov⁸, N.I.Berezin⁹, L.P.Potapov¹⁰,

¹ Dug'lat – duklat, doglat, dulat mo'g'ullarning nirun bo'limi tarkibiga kirgan qabilalardan biridir. Dug'lat urug'i (qoz. Dulat, Dulat, ma'nosi "shafqatsiz yoki vahshiy jangchi"; mo'g'ulcha: Dolud/yettilik, Dolo/yetti; protomo'g'ulcha: Doluga, Dolugad; Dulg'at; xitoycha: 杜格拉特 [Dù gé lā tè]) mo'g'ul (keyinchalik turk-mo'g'ul) 14-16-asrlarda g'arbiy Tarim havzasidagi, hozirgi Shinjondagi bir qancha shaharlarning merosxo'r vassal hukmdorlari sifatida Chig'atoy xonlariga xizmat qilgan urug'.

² Рашид ад-дин. Сборник летописей / перевод с персидского О.И.Смирновой, примечания Б.И.Панкратова и О.И.Смирновой. Под редакцией проф. А.А.Семёнова. Т. I-III. М., Л.: Наука, 1956-1963.

³ Мирза Мухаммад Хайдар. Тарих-и Рашиди / Введение, перевод с персидского А.Урунбаева, Р.П.Джалиловой, Л.М.Епифановой. – Т.: Фан, 1996. – 726 с.

⁴ Мирзо Улугбек. Тўрт улус тарихи. (Б.Ахмедовнинг кириш сўзи изоҳлари ва таҳририда; Форс тилидан Б.Ахмедов ва бошқ. Тарж./ – Т.: Чўлпон, 1993. – 352 б.

⁵ Бобурнома. Захриддин Мухаммад Бобур. Тахрир хайъати А.Қаюмов, Х.Султанов, Б. Алимов ва бошқ.; Халқаро Бобур фонди. – Т.: "O'qituvchi" НМИУ, 2008. – 288 б.

⁶ Баходирхон А. Шажарайи турк: Ўрта ва катта мактаб ёшидаги болалар учун /Масъуд муҳаррир ва сўзбоши муаллифи Б.А.Ахмедов/; – Т.: Чўлпон. 1990. – 192 б.

⁷ Бартольд В.В. Двенадцать лекций по истории турецких народов Средней Азии; Карлуки; Дуглат; Образование империи Чингиз-хана; История турецко-монгольских народов; Тюрки. Соч. Т. V. – М., 1968. –752 с.

⁸ Аристов Н.А. Заметки об этническом составе тюркских племен и народностей и сведения об их численности // "Живая старина", вып. III-IV. – СПб., 1896. – с. 291-300

⁹ Березин И. Очерк внутреннего устройства улуса Джучиева // Труды восточного отделения Императорского археологического общества. № 8. – СПб., 1864.

¹⁰ Потанов Л.П. Этнический состав и происхождение алтайцев. Историко-этнографический очерк. / Отв. ред. А.П.Окладников. – Л.: Наука, 1969. – 196 с.

M.M.Butt¹¹, O.Q.Qorayev¹² shuningdek, mahalliy tadqiqotchilardan K.Shoniyozov¹³, A.Asqarov¹⁴, R.R.Alimova¹⁵, S.Ulashova¹⁶ va shu kabilarning tadqiqotlaridan o‘rin olgan katta-kichik hajmdagi ma’lumotlardan keng foydalanildi.

Dug‘latlarning etnik shakllanish jarayonlari haqidagi ilk ma’lumotlar Rashid ad-Dinda uchraydi. Unda mahalliy mo‘g‘ul qabilalari ikki guruhga ajratilib ularning bir guruhi Arabiston, Hindiston, Xitoy hududlariga tarqalgani haqida aytib, ikkinchi guruhni bir qator qabilalar misolida tasniflaydi¹⁷. Jumladan, *Katakin, Xartakan, Tayjiut, Chinos, u ba’zi manbalarda Nukuz deb ataladi, Nuyakin, Urut, Mangut, Durban, Baarin, Barulas, Xadarkin, Juryat, Budat, Duklat, Insut, Sukan va Kingiyat*. Shu bilan birga Chingizxon *Tayjiut* qabilasi bilan jang qilgan paytda dug‘latlar Chingizxon va uning qo‘shini bilan ittifoqdosh bo‘lganligini aytib o‘tgan. hamda ularning birorta yo‘lboshchisi hokimiyat yoki shon-shuhratga ega bo‘lmaganligini ham qo‘shimcha qilib o‘tgan¹⁸

Shu o‘rinda, Rashid-ad-Din *Tayjiutlar* tatarlar bilan amakivachcha urug‘ vakillari ekanligi aytilgan¹⁹. Jumladan, T.D.Skrinnikova²⁰ ham Rashid ad-Dinga suyanib quyidagi ma’lumotlarni keltirib o‘tadi. U Mo‘g‘ullar va tayjiutlar umumiy shajaraga ko‘ra bir avlod tarkibidan bo‘lganligini aytadi. T.D.Skrinnikova mo‘g‘ul nomi *Xobulxonning* taxtga o‘tirishi (ya’ni, Bodonchardan sakkizinchi avlod) haqida gapirilganda paydo bo‘lsa, Tayjiutning tarixiy maydonda paydo bo‘lishi ikkinchi o‘g‘il (yettinchi avlod) *Qayduning* avlodlari deb keltiradi²¹.

Dug‘lat amirlaridan hisoblangan Mirzo Muhammad Haydar (1464/65-1480)²² ham dug‘latlarni *Alanquva* (Alan Goa)²³ nasabidan tarqagan mo‘g‘ullarga taqaydi. U

¹¹ Murad Butt. *The Tarikh-i-rashidj*. Edited by N. Elias & Translated by E. Denison Ross. – Karakoram Books. – P. 440.

¹² Караев О.К. Чагатайский улус. Государство Хайду. Могулистан. – Бишкек, 1995. – 160 с.

¹³ Шониёзов К.Ш. Ўзбек халқининг шаклланиш жараёни. – Т.: Шарқ, 2001. – 463 с.

¹⁴ Асқаров А.А. Ўзбек халқининг этногенези ва этник тарихи. – Т., 2007. – 339 б.

¹⁵ Alimova R.R. *Markaziy Osiyo xalqlari tarixi (O‘rta asrlar)*. – Toshkent: ToshDSHI, 2013. – B. 29.

¹⁶ Улашова С. XIII-XV асрларда Мовароуннахрдаги этник жараёнлар. Монография. – Тошкент: “Firdavs-Shoh” нашриёти, 2023. – 205 б.

¹⁷ Рашид ад-Дин. Сборник летописей / перевод с персидского Л.А.Хетагурова. Редакция и примечание проф. А.А.Семёнова. Т. I. К.1. – М.,-Л.: Наука, 1952. – С. 78.

¹⁸ O‘sha asar. – B. 193.

¹⁹ Мирза Мухаммад Хайдар. *Тарих-и Рашиди / Введение*, перевод с персидского А.Урунбаева, Р.П.Джалиловой, Л.М.Епифановой. – Т.: Фан, 1996. – 611 с.; Рашид ад-Дин. *Сборник летописей*. Т. I. К.1. – М.,-Л.: Наука, 1952. – С. 175.

²⁰ Монгольская империя и кочевого мир. Кн. 2: Сб. ст. – Улан-Удэ: Изд-во БНЦ СО РАН, 2005. – с.115.

²¹ O‘sha yerda.

²² *Тарих-и Рашиди*. – С. 217.

²³ *Alanquva* – Mo‘g‘ullarning afsonaviy ajdodi. Rashid-ad-Dinning yozishicha barcha mo‘g‘ul qabilalari Dobunbayon va uning хотини Alanquvadan tarqagan. Alanquva oqila ayol bo‘lib quralas qabilasidan bo‘lgan. Ularning Belgunutoy va Bugunutoy ismli o‘g‘illari bo‘lgan. Dobunbayon yoshlik paytida vafot etgan. Beva qolgan Alanquva rivoyatlarga ko‘ra, tushida tuynukdan nurga burkangan malla sochli, ko‘k ko‘zli kishi unga asta-sekin yaqinlashib so‘ng qaytib ketganini ko‘rgan. Alanquva ilohiy mo‘jiza bilan homilador bo‘lib qolgan va uch o‘g‘il farzand tuqqan. Katta o‘g‘li – Bukun qatag‘andan qatag‘an qabilasi o‘rtanchasi – Saljidan saljiut qabilasi tarqagan, kenjasi – Bodonjarqoon (Budanjir

o'zining Tug'luq Temurxongacha bo'lgan tarixiy asarida mo'g'ullar shajarasi xususida alohida bayon etadi. Unga ko'ra, *Tug'luq Temurxon – Esan Bug'axonning shajarasi, Esan Bug'axon ibn Suvojixon ibn Baroqxon ibn Qaro Isu ibn Motukan ibn Chig'atoy ibn Chingizxon ibn Yasukoy ibn Birton ibn Kobil ibn Tumana ibn Boysung'ar ibn Qaydu ibn Dumanin ibn Buqo ibn Buzarjinxon ibn Alanquva Ko'rklukxonning o'g'li bo'lgan*²⁴.

Manbalarda dug'latlarning kelib chiqishi mo'g'ullardan ekanligi haqida ishoralar bo'lsada, tadqiqotchilar o'rtasida ular turk yoki mo'g'ul degan turli qarashlar hali ham mavjud. Ular turkiy urug'lardan hisoblangan *dulu* (tadqiqotchilar tomonidan turlicha nomlanish holatlari mavjud – *dulo, tulu, tele*) qabilasi bilan bir xalq degan fikrlar ham bor. Jumladan, V.V.Bartold biz yuqorida keltirgan Rashid ad-Dinning manbasiga suyangan holda dug'latlarni mo'g'ul ekanligini ta'kidlaydi. Ularning avlodini esa Chingizxon bobosining ukasi, *Budanjor Duklan* bilan bog'lagan²⁵. N.A.Aristov²⁶ esa *dulular* Bulg'or knyazligining nomiga ko'ra, *Dulo* urug'iga mansubligini aytgan. U Tulu urug'ining V asrda *Gaogyu* urug'lari orasida mavjudligi haqida mulohaza qilib, VII asrda g'arbiy turk xoqonligining beshta viloyati *Dudu* deb nomlanishi, keyinchalik viloyat nomiga asosan urug' nomi ham *dulu* deb nomlanganligini tahlil qilgan. Xulosa etib, N.A.Aristov dug'latlarni dulularning avlodi deb ta'kidlab, ularning har ikkisini turkiy urug'lari negizida shakllangan bir xalq deb keltirgan.

Asosan Xitoy manbalariga tayanib tadqiqotlar olib borgan L.P.Potapovning qayd etishicha, Turk xoqonligi tarkibida shakllangan *tele* qabilalarini qadimgi va o'rta asrlar toponomikasiga muvofiq izohlaydi²⁷. Unga ko'ra, VII asr oxiridan VIII asr oxirigacha bo'lgan Xitoy yozma manbalarida yozilishicha, ushbu qabilalar *Gobining*²⁸ shimoliy tomonida *Xenteydan* sharqiy Tyanshangacha bo'lgan keng hududlarda yashagan va hozirgi Mo'g'uliston, Tuva va Oltoy tog'lari hududlari bu qabilalar uchun ko'chmanchilik yerlarining bir qismi hisoblangan. L.P.Potapov aniq qaysi manbadan bu ma'lumotlarni olgani haqida ma'lumot bermagan. Uning qayd

Munqaq) bo'lib, Chingizxon nasabi unga borib taqalgan. Bu uch o'g'ildan tarqalgan barcha urug' qabilalar nirun deb atalgan.

²⁴ Тарих-и Рашиди. – С. 219.

²⁵ Бартольд В.В. Дуглат. Соч. Том V. – М., 1968. – С. 529.

²⁶ Аристов Н.А. Заметки об этническом составе тюркских племен и народностей и сведения об их численности // “Живая старина”, вып. III-IV. – СПб., 1896. – С. 298.

²⁷ Потапов Л.П. Этнический состав и происхождение алтайцев. Историко-этнографический очерк. / Отв. ред. А.П.Окладников. – Л.: Наука, 1969. – С. 147-149.

²⁸ *Gobi cho'li* – Mo'g'ulchada Goubi, Xitoycha 戈壁 沙漠 *Gēbì shāmò* – Gobi cho'li, shimoliy Xitoy va Mo'g'ulistonning janubida joylashgan katta sovuq cho'l va o'tloqli hudud. Bu dunyodagi oltinchi eng katta cho'ldir. Cho'lining nomi mo'g'ulcha *Gobi* so'zidan kelib chiqqan bo'lib, mo'g'ul platosidagi barcha suvsiz hududlarga nisbatan ishlatilgan.

etishicha Alashan²⁹ cho'lida joylashgan *tele* tog'lari, *Te-de-shan* 特有的山 ya'ni zamonaviy xaritada Alashan³⁰ tizmasini qayd etib o'tgan. L.P.Potapov G'arbdan bu tog'larga Irtishning yuqori qismidan o'tib Mo'g'uliston Oltoy tog'lariga olib borgani haqida aytadi. So'ng Rashid ad-Dinning yilnomalarida *tula* atamasi *Bargudjin To'qum* ya'ni, Mo'g'ulistonda yashovchi turkiy o'rmon qabilalaridan birining etnonimini bildiradi deb izohlab o'tgan³¹. Fikrimizcha, L.P.Potapov Xitoy yilnomalariga asoslanib *Tele* yoki *Tula* nomi bilan keltirayotgan bu urug' dulularning Xitoycha talqiniga suyangan holda o'z tadqiqotlarida *tele* atamasini ilgari surgan.

Shu o'rinda, mahalliy tadqiqotchilarimizning ham dug'latlarning etnik shakllanish jarayoni haqidagi fikrlari mavjud. Jumladan, K.Shoniyozov *dulu* Xitoycha *tulu* qabilalari bilan bir xalq bo'lganligi hamda *dulu* etnonimini uning ilk ajdodlari Uyg'urlar bo'lganligi haqida aytgan. Uyg'urlarni esa xunlarga taqagan³². Aksariyat adabiyotlarda *dulu* etnonimi, *dug'lat* (*dulat*) atamasi bilan tenglashtirilib kelinmoqda. K.Shoniyozov asosan N.A.Aristovning fikrini to'g'ri deb hisoblagan va dug'latlarni dulularning avlodi deya ta'kidlagan. U bu fikrini aynan Turk Xoqonligi yemirilgandan so'ng dulular o'z nomlarini dug'lat nomiga o'zgartirgan degan yondoshuv bilan isbotlashga harakat qilgan. Chig'atoy ulusi hududiga aynan Ili vodiysi Yettisuv, Sharqiy Turkiston va Movarounnahr hududlarida dastlab dulular keyinchalik dug'latlar yashagan deb ta'kidlagan³³.

A.Asqarov dug'latlarni XIV-XV asrlarda Movarounnahrda yashagan yirik qabilalardan biri bo'lgan deb yozadi. U V.V.Bartold va N.A.Aristovning fikriga qisqacha to'xtalib, N.A.Aristovning xulosalariga javoban agar dulular turkiy qabila bo'lsa u holda dug'latlar ham kelib chiqish jihatidan turkiy bo'lib chiqishini aytadi. A.Asqarovning fikricha, dulular Turk hoqonligi yemirilgach ikki qismga bo'linib ketganligi va ularning bir qismi Iilda, boshqasi Yettisuvda qolganligini aytadi. Bu hududlarda XIII asrning ikkinchi choragidan Chig'atoy ulusi tashkil topgach ulusning sharqiy hududlarida *Manglay Suba* ("Quyosh tomonga qaragan yer") mulki tashkil topganligi, keyinchalik esa Yettisuvdan Qashg'argacha bo'lgan hududlarni boshqarishni dug'latlarga topshirganligini aytadi. U bu hududlarda istoqomat qilib kelayotgan turkiy dulular, hudud boshqaruvini o'z qo'lga olgan mo'g'ul dug'latlariga singib ketganligini aytib o'tadi³⁴. Yana qo'shimcha sifatida, dug'latlarning ayrim guruhlarini XIV-XV asrlarda Farg'ona vodiysida, Samarqand va

²⁹ *Alashan cho'li* – Xitoyning shimolida Nanshan va Gobi Oltoy o'rtasidagi pasttikisliklarda joylashgan.

³⁰ Потопов Л.П. Этнический состав и происхождение алтайцев. Историко-этнографический очерк. – 147 с.

³¹ O'sha asar. – B. 148-151.

³² Шониёзов К.Ш. Ўзбек халқининг шаклланиш жараёни. – Т.: Шарк, 2001. – С. 152-153.

³³ O'sha joyda.

³⁴ Аскарлов А.А. Ўзбек халқининг этногенези ва этник тарихи. – Т., 2007. – Б. 262.

Xisorda Qorategin va boshqa joylarda yashaganliklarini ta'kidlaydi. Shu o'rinda Xisor dug'latlari sultonlari bilan *Zaxriddin Muhammad Bobur 1483-1530* o'rtasidagi bog'liqlik haqida ham qisqacha to'xtalib o'tgan³⁵.

Aynan Zaxriddin Muhammad Bobur ona tomonidan Dug'latlarning avlodi edi. Onasi Qutlug' Nigorxonim Tug'luq Temurxonning oltinchi avlodi bo'lib, ya'ni Xizr Xo'jaxon, Muhammadxon, Sheralixon, undan so'ng Uvaysxon, Yunusxon uning qizi Qutlug' Nigorxonim Zaxriddin Muhammad Bobur yettinchi avlod hisoblanadi. Shu boisdan mahalliy tadqiqotchilar tomonidan Dug'lat amirlari va Zaxriddin Muhammad Bobur o'rtasidagi siyosiy ijtimoiy munosabatlari haqida ijobiy fikrlar bildiriladi³⁶.

S.Ulashovning fikriga ko'ra dug'latlar ilk bor XIII asr birinchi choragidan forsiy manbalarda tilga olingan. Sababi, mo'g'ul istilosi natijasida mintaqaga boshqa etnoslar qatori dug'latlarning kirib kelgan edi³⁷. Yana qo'shimcha sifatida Tarixi Rashidiydan quyidagi ma'lumotlarni keltiradi. Ya'ni, Qashg'ar va Xo'tan aholisini to'rt qismga bo'ladi. Birinchisi "*Tuman*" – ular xonga tobe bo'lib, har yili xonga soliq to'lagan. Ikkinchisi "*Qavchin*", uchinchisi "*Aymoq*", to'rtinchisi esa shariat mansabdorlari masjid madrasa, vaqf yerlarining mutasaddilari bo'lganligini aytib aynan ularning ikkinchi va to'rtinchi urug'larini Dug'latlarning ota bobolari boshqarganligini keltiradi. Shu bilan birga Dug'latlar mo'g'ullarning *ulusbegilari*³⁸ bo'lganligini ham aytib, xarbiy qo'shinlar to'g'ridan to'g'ri ularga bo'y sungan³⁹ degan ma'lumotlarni keltiradi.

Shu o'rinda Movarounnahrda dug'latlar Farg'ona, Toshkent, Samarqand va Xisorda yashaganligi va sharqiy Turkiston Issiqko'lining janubi hamda Farg'ona vodiysining shimoliy qismida ko'chib yurgan deb aytadi. Aynan XIV asrning ikkinchi yarmi XV asrdan Chig'atoy ulusida ularning mavqeyi oshib borganligini ta'kidlab o'tadi⁴⁰.

Dug'latlarning aynan XIII asrdan boshlab Markaziy Osiyoning ichki boshqaruv tizimida ko'zga tashlana boshlaganligining o'zi ularning Turkiy dulu emas balki, mo'g'ul dug'latlari deyishga o'z davri manbalariga suyanagan holda asosimiz bor.

XULOSA

Dug'latlar asli mo'g'ul urug'larining negizi asosida shakllangan. Dulular esa turkiy urug'lardan biri bo'lgan va bu ikki urug' vakillarining davriy bosqichlarida

³⁵ O'sha joyda.

³⁶ Бобур. Бобурнома. – Т.: Ўзбекистон, 2008. – 39-40 б.; Шониёзов К.Ш. – Б. 312.

³⁷ Улашова С. XIII–XV асрларда Movarounnahrдаги этник жараёнлар. – Тошкент: "Firdavs-Shoh", 2023. – б. 106.

³⁸ O'sha joyda.

³⁹ O'sha joyda.

⁴⁰ O'sha joyda.

ham tafovutlar katta. Shu boisdan dulular va dug'latlarning etnik shakllanishi davriy farqliligi bilan ajralib turadi. Dug'latlar Mo'g'ullarning davlatida doimo o'zlarining strategik tasir doirasiga ega bo'lgan. Chingizxon davrida ham Chig'atoy va undan keyingi davrlarda ham ma'lum hududlarni boshqarib kelganlar. Dug'latlar Mo'g'ul bo'lsada, turkiy musulmon madaniyatini o'zlariga singdira olgan urug' vakillari sifatida ajralib turgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ahmadali Asqarov. O'zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi. – Toshkent: “Universitet”, 2007. – 340 b.
2. Bekmuradov S.T. “Al-Mulhakat Bi-S-Surah” and Translations with Notes of the Chapter about History of Mongols // International Journal of Central Asian Studies. Volume 22. 2018. – P. 171-192.
3. Bekmuradov S.T. History of the Chigatay Nation in Arabic Sources // International Journal of Trend in Scientific Research and Development (IJTSRD). – P. 56-59.
4. The Tarikh-i-Rashidi: of Mirza Muhammad Haidar, dughlat: a history of the Moghuls of Central Asia / an English version edited, with commentary, notes, and map by N. Elias; the translation by E. Denison Ross.: Sampson Low, Marston, and Company, 1895. – 535 c.
5. Аристов Н.А. Заметки об этническом составе тюркских племен и народностей и сведения об их численности // “Живая старина”, вып. III-IV. – СПб, 1896. – С. 291-300.
6. Бартольд В.В. Двенадцать лекций по истории турецких народов Средней Азии; Карлуки; Дуглат; Образование империи Чингиз-хана; История турецко-монгольских народов; Тюрки. Соч. Т. V. – М, 1968. – С. 753.
7. Бартольд В.В. Туркестан в эпоху монгольского нашествия. Соч. Т. I. – М, 1963. – С. 760.
8. Баходирхон А. Шажарайи турк: Ўрта ва катта мактаб ёшидаги болалар учун /Масъул муҳаррир ва сўзбоши муаллифи Б.А.Аҳмедов. – Тошкент: Чўлпон, 1990. – 192 б.
9. Бобур. Бобурнома. – Т.: Ўзбекистон, 2008. – 287 б.
10. История Рашиди / Мирза Мухаммад Хайдар; [введение, пер. с перс. А.Урунбаева, Р.Джалиловой, Л.Епифановой; примеч. и указ. Р.Джалиловой и Л.Епифановой; отв. ред. В. Рахманов]; Акад. наук Узбекистана, Центр восточных рукописей им. Абу Райхана Бируни, Междунар. общественный фонд им. Бабура. - Изд. 4-е, полная версия. – Ташкент: Sharq, 2016. – 783 с.

11. Мирза Мухаммад Хайдар. Тарих-и Рашиди / Введ, пер. с перс. А. Урунбаева, Р. Джалиловой, Л.М. Епифановой. – Т.: Фан, 1996. – 727 с.
12. Мирза Мухаммад Хайдар. Тарих-и Рашиди / Введение, перевод с персидского А.Урунбаева, Р.П.Джалиловой, Л.М.Епифановой. – Т.: Фан, 1996. – 726 с.
13. Мирзо Улуғбек. Тўрт улус тарихи (*Британия музейи (Англия) қўлёзмаси. инв. № ADD 26190*: Тарих-и арбаъ улус). – Тошкент: Чўлпон, 1994. – 352 б.
14. Монгольская империя и кочевой мир. Кн. 2: Сб. ст. – Улан-Удэ: Изд-во БНЦ СО РАН, 2005. – 298 с.
15. Потапов Л.П. Этнический состав и происхождение алтайцев. Историко-этнографический очерк. / Отв. ред. А.П. Окладников. – Л.: Наука, 1969. – 196 с.
16. Рашид ад-Дин Фазлаллāх. Джāми ат-таварих Т. I. Ч. 1. / Критический текст А.А. Ромаскевича, А.А. Хетагурова, А.А. Ализаде. – М.: Наука, 1968. – 588 с.
17. Рашид ад-Дин. Сборник летописей / перевод с персидского Л.А.Хетагурова. Редакция и примечание проф. А.А.Семёнова. Т. I. К.1. – М.,-Л.: Наука, 1952. – **220 с.**
18. Рашид ад-Дин. Сборник летописей / перевод с персидского О.И.Смирновой, примечание Б.И.Панкратова и О.И.Смирновой. Редакция и примечание проф. А.А.Семёнова. Т. I. К.2. – М.,-Л.: Наука, 1952. – **316 с.**
19. Тарих-и Рашиди (Рашидова История): Перевод с персидского язкка, 2-е изд. дополненное. – Алматы: «Санат», 1999. – 656 с.
20. Улашова С. XIII-XV асрларда Мовароуннаҳрдаги этник жараёнлар. Монография. – Тошкент: “Firdavs-Shoh” нашриёти, 2023. – 205 б.
21. Шониёзов Карим. Ўзбек халкининг шаклланиш жараёни /Тахрир ҳайъати: Д.А.Алимова, Э.Х.Арифханова, У.С.Абдуллаев ва бошқ, – Т.: «Шарк», 2001.– 464 б.